

CARTES DES DE LA BATALLA DE L'EBRE PER PART D'UN SOLDAT REPUBLICÀ DE CONSTANTÍ: LLORENÇ GIBERT RECASENS (JUNY-SETEMBRE 1938)

Josep M. Grau i Pujol

En els darrers anys han proliferat l'edició de textos personals a mode de dietaris o memòries sobre la darrera Guerra Civil (1936-1939), per les comarques tarragonines disposem del recull i comentari crític que realitzà l'historiador riudomenc Eugeni Perea Simón⁽¹⁾. Dins el relat de les vivències del conflicte en primera persona hi ha també el gènere epistolar, en especial les cartes trameses pels soldats a la seva família, la transcripció i comentari de les quals ha originat la publicació de diferents llibres⁽²⁾ i articles⁽³⁾.

(1). "Dietaris i memòries de la Guerra Civil espanyola a les diòcesis de Tarragona i Tortosa", *Aplec de Treballs* (Montblanc) 20 (2002), ps. 245-270; "Dietaris i memòries de la guerra civil a l'arxidiòcesi de Tarragona: l'obra de Sebastià Porqueres, d'Alforja (1938)". *Estudis de Constantí* (Constantí) 19 (2003), pp. 53-63; i "Vida quotidiana durant la II República al Camp de Tarragona". *Estudis de Constantí* (Constantí) 22 (2006), ps. 73-92. Posteriorment a aquest estudi s'ha publicat, entre d'altres, el llibre de Josep M. Jàvega Roselló: *La Guerra que vaig viure*, Montblanc, 2009.

(2). Entre els més recents, esmentar, per exemple, la recopilació que han fet Adolf Frederic, Angelina i Josep Barceló, *Cartes des del front: epistolari de guerra de l'Adolf Domènec i Margalef (1938-1939)*, Vandellòs, 2007.

(3). Ramon Arnabat Mata té un estudi sobre cartes d'un soldat de Calafell, Joan Papiol, "Aquesta maleïda guerra: correspondència d'un soldat de lleua (1937-1938)", Ebre 38. *Revista Internacional de la Guerra Civil (1936-1939)* (Barcelona), 3 (2008), ps. 141-151. Consultable en xarxa a través de RACO.

A Constantí la Guerra Civil ha estat objecte d'atenció per part de diverses persones com Montserrat Duch Plana i Anna M. Giné⁽⁴⁾, Isidre Grau Massó⁽⁵⁾ i Àlex Cervelló Salvadó⁽⁶⁾, entre d'altres.

La nostra intenció és la de presentar l'epistolari d'un soldat vinculat amb Constantí per residència i matrimoni; es tracta de Llorenç Gibert i Recasens, pagès i músic, nat a la Pobla de Montornés el 1905. El 1917, juntament amb els seus pares (Josep i Teresa) i germans, es traslladen al Mas d'en Grimau com a masovers per posteriorment passar al Mas d'en Barber, ambdós al terme de Constantí (on viurà amb els seus germans (Rafel, Josep –conegut com a Pepito– i Maria). El nostre protagonista es casarà amb la constantinca Maria Escarré Rovira, de cala Barracona o del Ricardo Paperer, i de la seva unió en van nèixer tres fills: Josep (1931), Teresa (1934) i Berta (1936). El 1935 el seu germà Rafel li traspassa el Bar Reus⁽⁷⁾, a la capital del Baix Camp on passa a viure amb l'esposa i fills, però al mobilitzar-lo l'exèrcit i per por als bombardejos, la resta de família retorna a Constantí.

Llorenç Gibert era de la lleva del 25 i morí en acció de guerra al front de l'Ebre, concretament a la Serra de Pàndols (Terra Alta), el 27 de setembre de 1938⁽⁸⁾. Des del juny fins al setembre del mateix any envia regularment prop d'una quinzena de cartes, la majoria en català, a la seva muller i pares i que aportem a aquest treball. A Constantí, segons el recompte realitzat pel referit Àlex Cervelló, moriren un total de 48 soldats, dels quals nou, ho foren a la batalla de l'Ebre (19%). Entre les víctimes militars, a més de l'esmentat Llorenç Gibert, hi trobem a Lluís Coll Serrahima, Fèlix Domingo Sardà, Pere Garriga Fortuny, Lluís M. Gavaldà Grau, Antoni Isern Busquets, Isidre Joanpere Joanpere, Joan Pascual Torrents i Rafael Quílez Balaguer.

En aquest escenari, malgrat l'equilibri del contingent humà per part dels dos bàndols, la supremacia aèria del bàndol franquista, gràcies als avions alemanys de la Legió Còndor, a més de l'artilleria, va fer decantar la balança a favor dels sublevats. La Serra de Pàndols presentà moltes dificultats d'avituament per les tropes republicanes, que junt amb els obusos provinents des de l'aire o des de terra, l'orografia del terreny que no oferia protecció i si hi afegim la calor de l'estiu, el va convertir en un

(4). "Constantí durant la Guerra Civil", *Estudis de Constantí* (Constantí) 3 (1987), ps. 97-127.

(5). "La Guerra Civil a Constantí: noves aportacions", *Estudis de Constantí* (Constantí) 13 (1997), ps. 97-98.

(6). El cost humà de la Guerra civil 1936-1939, *Estudis de Constantí* (Constantí), 22 (2006), ps. 93-112.

(7). Sobre el seu germà Rafel disposem d'una petita biografia a càrrec de Jordi Morant i Clanxet, "Rafel Gibert i Recasens. Músic, director d'orquestra i de coral (19-I-1899-28-V-1963)", *Estudis de Constantí* (Constantí) 19 (2003), ps. 65-69.

(8). El seu nét, Albert Gil, recorda que segons el llibre de Francisco Cabrera Castillo *Del Ebro a Gandesa*, la 10ª brigada de la 46 divisió on pertanyia el seu avi, va rellevar la 35 divisió internacional el dia 23 de setembre i el 24 del mateix mes hi va haver un combat molt ferotge que és on devia morir per causa d'una bomba, segons un testimoni que li va dir a la seva germana, i segons els llibres que ha llegit, la seva brigada estava pels voltans del molí d'en Farriol, al costat del riu Sec molt a prop de les Camposines i Corbera. Els dies 25 i 26 no hi ha cap operació a causa del mal temps i el 27 es repren la batalla. Però la 10ª brigada estava en el mateix lloc, enfrontant-se a la 1ª divisió de Navarra. Pot ser també que morís aquest dia, però el lloc es aquest. El que passa és que la seva divisió estava a les rodalies de Pàndols, i segurament per això el van donar com a mort allí.

dels enfrontaments més sagnants de la batalla de l'Ebre⁽⁹⁾. Des de l'any 1984 el Centre d'Història Contemporània de Catalunya, aleshores sota la direcció de Josep Benet, va iniciar el projecte de comptabilitzar les pèrdues humanes durant la Guerra Civil, tant al front com en hospitals i com a conseqüència de material explosiu abandonat per l'exèrcit (bombes, granades, etc.). Les fonts d'informació foren el registre civil, llibres dels cementiris, llistes de lleves militars i història oral. Des del 2000, segueixen aquest programa a la mateixa institució Albert Manent i posteriorment Josep M. Roig Rosich; per això, avui ja coneixem amb noms i cognoms dels soldats catalans que perderen la vida en acció de guerra, però al darrere de cadascú hi ha una història personal que cal reconstruir i recordar com a homenatge i testimoni. L'edició de les cartes és una via, a la vegada que ens mostren la visió directa dels seus patiments, les seves il·lusions i les seves esperances. L'historiador James Matthews en un treball sobre els combatents republicans parla que l'entusiasme i convicció per la causa no es van traduir en eficàcia combativa; els motius foren per una banda, la manca de comandaments amb experiència i per altra, la manca de suficient material bèl·lic. Als soldats de lleva no s'els va respectar prou encara que se'ls necessitava. Aquests soldats, en compartir unes experiències comunes desenvolupaven un elevat grau de companyerisme, de cohesió de grup, si bé en el que pensaven més era en acabar la guerra i tornar cap a casa; és a dir, la seva moral depenia més de les coses quotidianes que de la política⁽¹⁰⁾. El correu era un suport moral i esdevenia fonamental per a mantenir el contacte amb la seva família. Les cartes que aportem les guardà la vídua i aquesta les traspassà als seus fills com a record de les darreres paraules escrites pel marit i progenitor, respectivament, i són indicatives de la vida i el pensament d'un combatent al front. Ignorem el grau d'autocensura imposada per la normativa militar que impedia revelar posicions ni tampoc oferir una visió derrotista de la guerra; són, però, un testimoni d'excepció del dia a dia al front de batalla, a la vegada que serveixen per a fer justícia als que donaren la seva vida per la República.

Un dels problemes principals del començament fou la manca de paper d'escriure (6 de juny, 12 d'agost), circumstància que es va resolent poc a poc amb les trameses que li fan la seva esposa i el germà Rafael. Gràcies al correu s'assabenta de notícies dels seus familiars a Constantí i de companys que com ell estan mobilitzats. Amb la guerra, la seva esposa i fills abandonen Reus i es traslladen a la casa dels seus pares a Constantí per la por dels bombardejos⁽¹¹⁾. Les ganes del Llorenç de tornar a casa de permís són constants, sobretot per les repetides promeses de l'arribada de relleus, i el desitg de poder abraçar als seus atenant que el perill de resultar ferit o mort era gran, encara que intenta ser optimista sobretot per a evitar sofriments i donar forces als seus, amb tot a l'explicar les vicisituds diàries, no pot deixar de mostrar el seu

(9). La bibliografia sobre aquesta batalla és extensa, per ampliar informació us remetem a les obres de Jorge Martínez Reverte, *La batalla del Ebro*, Madrid, 2003 i de Francisco Cabrera Castillo, *Del Ebro a Gandesa: La batalla del Ebro: julio-noviembre 1938*, Madrid, 2002.

(10). "Moral y motivación de los movilizados forzosos del ejército popular de la República en la Guerra Civil española 1936-1939", *Studia Historica. Historia Contemporánea* (Salamanca), 24 (2006), ps. 81-105.

(11). Reus era un objectiu militar en disposar de l'aeroport i de fàbriques d'armament, sobre aquests atacs us remetem al llibre d'Ezequiel Gort Juanpere, *Viure sota les bombes: Els bombardeigs a Reus (1937-1939)*, Reus, 2010.

Fotomuntatge realitzat entre 1939 i 1940 de dues imatges: al fons s'aprofita el retrat del casament de Llorenç Gibert Recasens i Maria Escarré Rovira i al davant s'insereixen els tres fills: Josep (nat el 1931), Teresa (nascuda el 1934) i Berta (nascuda el 1936). Foto cedida per Teresa Gibert Escarré (Tarragona).

Un altre fotomuntatge de la família utilitzant la mateixa foto dels pares però una de diferent dels fills.
Foto cedida per Teresa Gibert Escarré (Tarragona).

cansament per les dures condicions en que es trobava ell i la resta de tropa, així el 29 d'agost esmenta que està brut, amb una barba llarga i que s'ha tingut de rapar el cap, suposem per evitar els paràsits i aguantar més bé la calor, no serà fins el dia 31 que es podrà afeitar. A més de la higiene personal, l'alimentació també serà un aspecte tractat, així el mateix dia fa referència com a les nits van a collir figues dels camps propers de la gana que passen i abans, en una missiva del dia 12 d'agost, enyora la fruita i hortalisses quan comenta les conserves que realitzen a casa dels sogres. Una altra demanda que fa és la de tabac (23 de setembre), ja que el que facilita l'exèrcit és escàs. Vista la seva situació també pateix per la manca de menjar per la seva dona i fills (29 d'agost), en trobar-se allunyat de Constantí pensa de forma recurrent en els treballs agrícoles, sobretot per la sobrecàrrega que ha de fer el seu sogre en els conreus, sigui de l'avellaner (regar, cavar, replanar i plegar el fruit), oliveres i vinya (12 i 31 d'agost). No oblidem tampoc la tramesa periòdica de diners provinents de la seva paga com a soldat, així el 3 de setembre fa un gir postal a la seva esposa de 800 ptes. a les quals hi suma un remanent de 200 ptes. que li restava i que veu que no li farà cap servei en el front.

Evidentment els qualificatius de l'enemic són negatius, el 5 de juny s'hi refereix com a púrria i als moros com a mala gent, la guerra rep el nom de maleïda o criminal guerra d'invasió i hi ha alguns moments de cansament quan afirma "tots ja n'estem tips de guerra" (25 d'agost) encara que ha de recórrer a la paciència com a solució

temporal, sempre amb l'esperança de la victòria, que malauradament no va arribar. Sobre els esdeveniments bèl·lics no hi ha gaires dades, el 29 de juliol escriu que es troba a l'altre part de l'Ebre, el 12 d'agost parla dels atacs de l'aviació sobre les ciutats i pobles del Camp de Tarragona, i de l'angoixa per la integritat de la seva dona Maria Escarré en anar a Reus a buscar el pa, així mateix deixa constància de l'arribada d'estrangers, que són els brigadistes internacionals per a suplir la retirada de voluntaris (els primers es veuran obligats a abandonar el camp de batalla el 23 de setembre). El 25 d'agost llegim de la possible arribada dels guàrdies d'assalt a la seva zona, el 20 de setembre és desplaçat a un campament a uns quilòmetres de la línia de foc. També fa esment del contacte amb soldats del bàndol contrari amb els quals poden parlar i de la propaganda que es fa per ràdio i es difon per altaveus per a rebaixar la moral i afavorir la rendició o la deserció (20 de setembre). Si bé en un inici es creu que el conflicte s'acabarà aviat, en mesos, ell mateix reconeix el 12 d'agost "em penso que estarem algo més de temps", en les primeres lletres creu que podrà disposar d'uns dies de permís que mai arribarien, el 4 de setembre manifesta el seu descontentament en no poder visitar Constantí ("*estamos un poco disgustados*") i el 24 del mateix mes (estem desenganyats), però la manca d'efectius no ho permeté, per això intenta aconseguir favors d'algun conegut per a que intercedeixi al seu comissari polític, assumint la responsabilitat com a cap de família que no vol deixar ni vídua ni orfes.

La rebuda del correu sempre és un motiu d'alegria, així ho expressa el 29 d'agost, però hi ha dificultats en el transport i es perden cartes, per la qual cosa es decideix a numerar-les. Quan hi ha soldats que van a la ciutat aprofita per a lliurar-los correu amb la confiança que arribi amb seguretat (3 de setembre), la pressió del front sols es pot descarregar a través de la correspondència, únic vincle d'unió amb la família, així el 4 de setembre escriu "*todos los días deseáramos carta*", el 7 de setembre sol·licita que li enviïn fotografies dels seus fills, i reiteradament insisteix sobre la sort de germans (el Josep també és al front -prop de Madrid- i el Rafael és a punt de la mobilització), cunyats (el Joan i Lluís, a més del Sebastià que era el nuvi de la germana de la seva esposa -Aurèlia-), sogres, però no oblida als amics (Anton Patró, Pere de la Patxa, Anton de la campanera). Els missatges d'ànim sovintegen ("no cal que patiu per nosaltres" -juny-, "estem bastant bé tranquils que no m'ha de passar res" -agost-).

Amb la mort de Llorenç Gibert la seva vídua va haver de pujar els fills, solament amb l'ajuda de la seva germana Aurèlia que es va quedar soltera i els seus pares (Ricard Escarré Alegret i Maria Rovira Rovira). Durant uns anys treballa en una pastisseria de Reus (Plaça Prim) i tres cops per setmana puja a Constantí a veure la família, després tornarà al poble com a minyona en un forn de pa del carrer Major, però com els propietaris emigren a Barcelona per a fer-se càrrec d'una porteria, Maria Escarré els acompanya durant un any i mig, deixant els fills a Constantí, però retorna definitivament i llavors s'ocupa de jornalera al camp en feines agrícoles. La postguerra fou difícil i no hi mancaren dificultats de tota mena, superades amb molt de sacrifici i treball. El prigomènit, Josep es casà a Tarragona, amb Maria Vecina, però va viure a Constantí, la Teresa fa la inversa, el 1958 es marida amb Jordi Gil Roig, de Constantí, funcionari de correus, però resideix a la capital provincial i finalment la Berta s'enllaça amb Lluís Coll, operari d'una bòvila a Constantí.

Agraïm sincerament a la Sra. Teresa Gibert Escarré les facilitats per a la consulta de les cartes del seu pare i l'oportunitat que ens ofereix de compartir amb els lectors

de la revista uns documents que fins ara restaven inèdits, a la vegada que esperonem altres familiars de soldats que conservin correspondència, a lliurar-ne còpia a l'Arxiu Municipal de Constantí, per a que els investigadors en puguin fer ús en les seves recerques i a la vegada s'honorí uns combatents que moriren defensant les llibertats del nostre país.

APÈNDIX DOCUMENTAL

Cartes que Llorenç Gibert envia des del front de guerra a la seva esposa Maria Escarré i família, de Constantí (juny -setembre de 1938)

1

En campaña, 5 del 6 del 1938

Mol apesiada mullé:

Desitjaria que'l rebre la present, disfrutéssiu de bone salut, com la mebe és bona asta el present. El mutiu d'escriure't és per fer-te sebé que hara estem en descans y estem mol bé, y supusem que dintre pocs dias putsé ens dunaran alguns dias de permís y comfi-yu en veure's promte.

Maria y família, no hus espanteu que de cada dia anem aliquidan el invasor, y cuan tinguem aqueste púrria d'imbasió liquidada promte s'acabarà la guerre (...). Y ara en trobu en poc papé y s'a d'estalbià, al que tinc més, sont sellos, que no cal que me n'enbiis. Sebràs que tots els companys estem sense novetat y estem juns y bé, que no cal que patiu per nosaltres.

Sense res més par abuy, saludu dels meus companys, y de par mebe, mols recorts a tota la família y mols patonets al nen y las nenas, y tu rebràs una forta abraçada del teu marit que tan t'estima,

Llurens Gibert.

P.D. Maria, me escriuràs a bolta de correu que ara d'un dia l'altre ya estic esperan carta, així u faràs, salut .

[Observació: El paper du imprès: Carta-sobre-popular-carta postal].

2

En campaña, 29 de juliol de 1938

Mol estimada Maria y demás família, sebràs que y rebut la tebe [carta] y bey que steu bons com yo, y els demás cumpaños també tots bons.

El mutiu d'escriure't haquestes quatre lletres, és només per fer-te sebé que stem a l'altre part de l'Ebro, ha primere línia de foc y atequem en molta hanergia y a beure si d'una begada terminem aquesta craminial guerre d'invasió estranjere y aquí y a mols morus que surten com a furnigols, però ya'ls terminarem aqueste mala jent.

No patiu que stem bé par ara y no y a nuvetat.

No t'escric més per abuy y perquè en aquets mumens m'e bingut feyna, y me n'ay de dejà. Mols recorts a tota la família y els que preguntin per mi, y mols petonets al nen y a las nenes, y tu rebràs una forta abrasada del teu espós que may te olbida, salut

Llorens Gibert.

[Observacions: El paper de carta du impresa la referència: Carta sobre "Popular". Carta Postal. L'adreça de la destinatària és el carrer Pi i Margall 37 de Constantí].

3

En campanya, 12 de agost de 1938

Mol apesiada Maria y demás família: Y rebut la tebe estimada carta y beig que steu tots bons, com la mebe sense nobetat asta la present.

Maria, sabràs que' em dius que benen tant els avions fexistes a bombardejà Tarragona y Reus, és degut que tenen molta, molta malícia perquè els i an tallat el riu Ebro, y per axò, benen a fé tantes maleses als pobles de rreguarda, com tam bay enterar que ban bumberdajà el Morell, però no sé si ban fé gaire mal, com també tinguis a conte, cuan baixis a Reus a buscà'l pà, fes biste que no te gafin en el bombardeix, ya'm diràs si se'n ban dunan de pa, que no sé com deu anà ara. Jo del que em dius que Juan espere carta mebe, pues cuan li escribiu, li dieu que sino li escric, és per falta de papé y sobres que no'n tinc, li dieu que no és per la mebe prese, el contrari que i penso mol ab ell y am tots, y al no tindre papé, és degut que'l tin a la motxilla, com que's ban dí que u dixerim tot, que ya'n trubaríam, ya no'm pensaba sense tans dias aquí, con que nos ban dir res ahont enabam; y altres dias abiem fet surtidas par a istint, dons ignorant a hon habiem d'enà, m'i trubat axí, y are cuan m'escrigis, si pots, m'i puseràs sobre y papé y si potsé al sobre que baixi'l demunt, que sigui més grant, perquè axís anirà més bé. També ting alegria que'm dius que Jusep escriu, fase y que stà bé y después que ba trubà un cosí meu de la Pobla [de Montornés], però no sé quin és, perquè no'm dius el nom.

També estic mol content porque em dius que la canalla fan molta bondat, si fan bondat ray, i sino en fan, els portas a culexit, que allí en farant, com també en dius que'l nen té la boluntat de gafà l'axada y cabà ballanés; pues Maria, diràs al teu para que y pensu mol en ell, y la feine que deu tení ara en aqueix tems, encara y pensu més, perquè entre regà ballanés y cabà y replanà, no us deheu entendre de feina, ya i pensu mol que si fos aquí us ajudaria mol, y tindrieu mol alibi par a purtar la mula que deu butà com un cabrit. Yo tan que y disfrutaba anan en hella, però tenim de tindre pasiència asta que s'acabi aqueste malaïda guerre que tant tots desitjem. Cuan m'escribiu, ya'm direu si plagueu ballanas i si n'i a moltas, també em direu si els olibés ban bé i si y a regular de ulibas, també en direu si per aquí a plogut o no, que's lu que deu fé més falta. Aquí n'a probat de ploure dos camins, però no a fet ré, també em direu la barema com està, que segurament que casi ya deu està madura, si per cas no plugut, ya cumfiaba el bermà en sé a casa, però no sé, em pensu que estarem algu més de tems, perquè costan mol de arreglà aquestes coses. Ara burem els estranjés que bindran per fé la retirada de voluntaris aqueix mes si u purtaran a cap, que's lu que desitjem tots. Maria, del que em dius per tirar instància, desdigui, és imposible i no cal fer-ne esment, y del que'l dius com estic, pues yo estic bé y tots els companys també, ara estem en una lome mol alta y pasant uns aires mol bons, al que enyurem, és que es menjaríam pebrots, tumacas, ubarjínias, una bona escalibada, que d'exò no'm podem menjà, y después també es manjeríam mols prèsecs y melons, y raïms, en fin, molta fruita, que aquí la muntaña no ni y a d'equestes coses. Sebràs que'n las cartas

QUARTET HUMORISTIC CONSTANTINENC

PARELLA DE QUARTETS: RAFAEL GIBERT
N.º 12

Caro Compañero Barcelona 25 de Setembre 1938

Molt agruïats pel vostre programa i
per tot el treball que heu fet per la cultura de la
ciutat de Barcelona.

Espero que el treball de la cultura de la ciutat
seguirà sent un dels principals objectius de la
ciutat de Barcelona i que el treball de la cultura
de la ciutat de Barcelona sigui un dels principals
objectius de la ciutat de Barcelona.

Espero que el treball de la cultura de la ciutat
seguirà sent un dels principals objectius de la
ciutat de Barcelona i que el treball de la cultura
de la ciutat de Barcelona sigui un dels principals
objectius de la ciutat de Barcelona.

Espero que el treball de la cultura de la ciutat
seguirà sent un dels principals objectius de la
ciutat de Barcelona i que el treball de la cultura
de la ciutat de Barcelona sigui un dels principals
objectius de la ciutat de Barcelona.

Carta número 12 enviada per Llorenç Gibert a la seva família (20-09-1938).
Cedida per Teresa Gibert Escarré.

i trubat sellus i el demás. També y tingut alegria al dim que'l Papitu a bingut en 10 dias de permís, lu menos que no siguin tot desgràsias perquè em ban dí que staba malal y ara suposu que stà ben bé. Sebràs que bay escriure el Rafel y els paras al molí, suposu que ya te uran dit també, y tingut carta dels Pradas y de Sabastià, y cuan els y escribiu, els i direu que'm perdonin, que no li puc escriure per falta de papé, que si escribia en altres, no pudria escriure en busaltres, ajins és que si els y escribiu busaltres els i dieu que'm perdonim.

Sense res més per abuy, recorts de tots els cumpanyys, per las sebes dones, y que stem tots bé, y de par mebe mols recots per tota la tebe família, y mols petons a la canalla, y tu rebràs una forta abrasada del teu marit que tant t'estima.

Salut y sort,
Llurens Gibert.

[Observacions: El paper de carta du impresa la referència: Carta sobre "Popular". Carta Postal. L'adreça de la destinatària és el carrer Pi i Margall 47 de Constantí. Com a remitent esmenta que pertany a la 46 divisió de l'exèrcit, 10 brigada mixta, 37 batalló, 4ta. companyia, 5 C.C. Turia 3. El segell de correus és de 45 cèntims].

4

En campanya, 25 agost 1938

Mol apresiada mullé y demás família:

Salut os desitjo, com la mebe és bona. Maria, sebràs que y rebut la tebe del 17 del corrent y me causat molta hemosió en sapigué notísias bostras, y a més al dir-me moltas cosas en la carta que'm consulan mol, y més que'm dius que s'acabarà prompta aqueste criminal y malaïda guerre que tan es beu a rrera guarda, com al front, tots ya n'estem prou tips de guerre però es beu ca'm de quantà par ara, y am de tindre molta paciència, que y molta pasiència es ba mol lluny, y deu sé l'alcans de la victòria, això al temps u deurà sabé.

Maria, si acàs y estat uns cuans dies sens escriure't, pues non fasis cas, que's degut que y estat mol ocupat i no podia està per escriure, ya ara estem en unas trincheras a segona línia de foc y estem bé, y ting lleure per tot, y ara estem esperan que'ns hacabin de furtificà aqueste loma y después ens diuen que'ns purtaran a rrereguarda a descansà, y al nostru puestu diuen que an de bindre els guàrdias de sal. Y creu Maria que'n desitju de bindre a descansà a arrera guarda, només par a puguer bindre's a beure's a tots, que sarà la halagria més gran que pudré tindré par a puguer-u cuntà tot, y ya et demanu que't posis ben tranquila, que hara yo estic bé.

Par ara, nusaltes em estat de sort, llebat del company Sulanas, que'l ba ferí un obús d'artilleria, però supusem que's una ferida lleu. També bay tindre carta de la sebe dona ha l'endemà de fari'l dieme que feya mol de tems que no avia tingut carta d'ell, y per lo tant escribia, y qui'l que naltrus, y axò és mol estrany, y si acàs la beus, li dius que'm dispensi, si no li escrit és perquè no y pogut, que no y pugut escriure asta abuy. Tots els demás cumpanyys estan bé, tinc moltas cosas par a dí, però un altre dia ya u contarem tot, ré més, recorts a tota la família, petons a la canalla, y tu rebràs una cariñosa abrasada del teu marit que mai te olbida,

Llorens Gibert.

5

En campanya, dia 29 agost 1938.

Estimada Maria y demás família: sebràs que y rebut la tebe del 21 del corrent y bey que steu tots bons de salut, com la mebe també és bona asta la present. Maria, estic mol cuntent perquè dius que a Reus us donaran bastanta cosa, y aneu bastant bé de mançà, que's an lu que pensu més en tots vusaltres, que haneu bé, com també em dius que l'altre mes serà fàsil que s'ecabi aqueste criminal guerre, pues es beu que tots casi en generalmen, tan sebal, combatens com no combatens, estem que s'a de cabà habiat, però malgrat pudé no serà haixí, perquè casi totas las cosas sempre cauan demunt de'l pobre, y com sempre i tingut la mania que am de cabà aqueste mauléida guerre per la gustosia de la misèria y és molt sensible enben-ti prou capassitat, de no trubà aquella solució que tan tots desitjem, però Maria pasiència, y sol-sament u podem cumtar-u tot, pues sebràs que hara estem en una muntaña, y estem a baix las trincheres, a segona línia de foc, y estem bastant bé, prinsipalment per l'avi-asió y ertilleria, és a dir, pots està tranquila, que no m'a de pasà res, y estem esperan el rellebu d'un dia l'altra, que estem bastans cansats y bruts y ab una barba mol llarga, al que'm bai pelà el cap, sebràs que l'Anton de la campanere són junts a l'un custat de carretere, y Pere de la Pache i l'altre Anton Patrú són l'altre custat de carratere, deban per deban, y estan tots bé de salut.

Maria, sebràs que y rebut el papé d'escriure, junt en una carta dins, y e stat mol cunten de tan que'n dexitjaba, y ara ya pudré escriure, i de tan en tan me n'embias que'n nesesitu mol, un cas digas al Rafel que te'n dongui, que'll ne tindrà.

Sabreu que y rebut carte del Jusep y està mol bé de salut, y mols días diu que ba a Madrid, sisquere que no estem tots de desgràsia. Sebràs que'n Juan no li pug escriure per falta de direcció, tota begada que li és dat la direcció, espararé carte sebe. Sabràs que lo Isidru de Sarral, no li bist de cuan bam merchà de la metlla y m'i enterat que's ajudan de secretari, milló que aquestes cosas ni buscan nos troben i li desitju molta sort i salut. També y rebut carta dels meus pares y del meu germà Rafel, y tingut molta alegria per cuan estàs lluny de la família t'egrada tindre carta de tots. També m'e fet molta ilusió cuan ma dius que eu fet unas ampollas de conserbe de prèsec i tumaca, pues cuan u llesia, semblaba que'n manjés y en cresia la saliba per la boca, però mira un antre any serà y a més que si's bé el rellebu, prompte comfiu en beure's y puguer-ne menjà, que segons ens diuen, diuen que'ns portaran a Tarragona o Valls, és he dí, que'ns beuriem per forsa, ara que no cal fer-ne moltas ilusions, perquè de bagadas cuan més te penses una cosa és cuan més te frecasa. També diràs a la Urèlia que y anteriorment bai tindre carta.

De Sebastià y que stà bé, im ba dunà una bona nota de tot y abui n'i tingut un altre del meu jermà Papitu, y ell, és a dí, n'an fet de Sabastià, y que stà bé, i'm ba dunà una bona nota de tot, y abui n'i tingut un altre, entre el meu jermà Papitu y ell, és a dí, n'an fet la maitat cada ú, y estat mol cunten al sapigué que estan bé de salut, yo encara no'els i escrit, pensu en escriure'ls-i damà, y cuan els i escriguis, Aurèlia, els i diràs tans recorts de par mebe y que indispensi de la mebe tardansa. Res més, mols recorts al teu para y la tebe mare, la Aurèlia, al nen que me alegran que pleguí forsas ballanas. Petons a las nenes y recorts a la padrina y els meus pares, y tota la família, i tu rebràs una cordial abrasada del teu marit,

Llurenç Gibert.

6

En campanya, 31 del 8 del 1938.

Mol apresiada mullé:

Desitjaria que'l rebre la presen estiguéssiu en la més bona salut, com la mebe és bona asta el present. Maria, el motiu d'escriurer és par a fer-te sebé que encara estem al mateix puesto y estem bé, y ara s'en fet descansà un dia perquè puguéssim faytar-se, y ara ya stem faitats, ya fem un altra cara, y semble que'ns axin tret deu anys del demunt, com tu ya saps quan faitaba tres cops cada semana, i tu diràs la *pasadilla* que tenia. Sebràs que per a mi an aquestes muntañas y a alguns recons que's treballan, y a bastantes figures, y mols dias cuan se fa de nit n'anem a cullí y creugues en futem uns fars que fa pó.

Maria, cuan m'escriguis ya'm direu si's bermarà abiat, perquè al no aber plugut gayre, suposu que deurà nà algú més abansat, pues fa gra. Tindria unas ganas de pugué sé aquí pel bermà per puguer-us purtà la mula y par a menejà las purtadores, perquè no s'u tindreu demasiat pesat, yo tots els dias i pensu en vós perquè au d'enà fatigat de treball, per cuan naltrus aquí no fem res. Ara que'ns diu, en que'ns a de vindre al rellebu y diuen que'ns dunarant vuit dias de permís, y ojalà fasin els dias que aguéssim de bermà que us pudria ajudà.

Maria i família, per aquí corren, al front corren uns bons rumors que's diu que promte se cabarà la guerre, que las altres nacions s'i emposen en tot y per tot. Y cuan m'escribiu, us entereu d'algunas bonas notísias ya em direu. Ré més per abuy y mols recorts al sogra y la sogra y la Urèlia, y mols recorts a ca la padrina, y mols recorts allà bais el Molí, mols petons la canalla, i tu rebràs una cordial abrasada.

Llurens Gibert.

7

En campanya, 3 del 9 del 1938.

Maria:

El rebre la present us desitju una bona salut, com la mebe sense novetat. Maria, el motiu d'escriure't aquestes quatre lletres, són per a fer-te sebé que'l dia tres del corrent, t'i fet un jiru de 800 pts. que'm cubrat dels dos meus de d'ensà que som a la brigada, y a més dos-sentes pasetes que tenia yo, que lais baix pendre de casa, y com que no s'em podem gastà cap, pues me feien no ré, y per axò te n'envio més cantitat de las que'm cubrat, ya me n'en cada't 70 pts., y si algun dia ya fosim fora d'equí, que'n nesesites, ya tu ambiaria, dí però, mentres estem per a qui, no cerbey cap que'ns fa no sé. Maria, al Pere Pache y l'Anton Campané, ya am fet una carta entre tots tres, dirijida en la dona del Pere de la Pache, que se'n digués a busaltres dugues, y axò u am fet, perquè y abia un chicot de Tarragona, i li am dunat la carta per tirar-la, perquè s'enteresi més prompte y cuan u rrebis, deseguida me u scriuràs. Sebràs que encara som al mateix puestu, i no'n pasan dias esperan que'ns bingui el rellebu, però Maria ya casi de tans dias que u esperem, y anem perdent las cunfiansas, ara que cuan menus t'u penses, és cuan més abiat té la pasiènsia y que s'ecabí abiat la guerre.

Res més, recorts a tota la família, petons a la canalla, y tu rebràs un saludu del teu marit, salut y sort.

Lorens Gibert.

[Observació: El paper és un full de llibreta quadriculat].

8

En campaña, 4 del 9 del 1938.

Muy apesiada esposa: Sebrás que y recibido la buestra en fecha del 28 del corriente y beo que gosais de la más perfecta salud, como la mía es buena por la precente.

Sebrais que he tenido mucha alegría al tener vuestra carta de las dos hermanas, como comprendereis quel estar lejos de nuestra familia, pues todos los días deseáramos carta, porque todos los instantes del día pienso en vosotros, y aún más con mis niños, y ay beces del día que me puse un poco triste por mis ganas de besar-los y pugueras daros un fuerte abrazo a todos, que dichazo será este día, que en estos momentos estoy pensando. En este momento estamos ablando muchos compañeros de este brigada, y se está un poco desanimado, como este brigada es de choque, pues a los 4 o 5 días que abían echo el golpe de mano, ya los rellebaban, y entonces ahora, ia hace 40 días que estamos aquí, y aún no abido de eso, ya estamos un poco disgustados que nos perece que no se sacaran asta que no se termina la guerre, y casi toda la fuerza està chacrosa de tanto ectuar, y nos sale mucho mal por las piernas y los piés, de tanto sucios que estamos, que no es podernos labarnos nada, ni siquiere la cara, ni las manos, que deseamos que se termine pronto esta maldita guerre, que tanto todos deseamos.

Maria, de lo que me dices que estás un poco inpasiente porque no tienes carta, pues no hagas caso, porque estube ocho días o más sin escribirte, es que estabamos todos estos días en combate y ahora y atenderás más.

Maria, de lo que me dices que as bisto el amigo Tous y te pedí la dirección de mi comisario, pues estoy muy agradecido, y le dices que haga lo que puede para colocarme en lo que sehé, menos fusilero como soy, que aún puedo serbir más en hotras cosas para el serbisio de la guerre. Aún es difícil de colocarme, mientras estube en el frente, pero le dices que le prepare, que no estaremos mucho tiempo en benir en retaguardia, y entonces lo arreglaremos. El nombre del comisario del batallón es: Antonio Villagrasa, del 37 batallón, 46 división, de la 10 brigada, todo y igual menos la compañía, porque es el comisario jeneral del batallón.

Maria, te hecho un jiro de 800 pts. el día 3 del corriente, ya lo dirás cuando lo recibes. Sin más, recuerdos a todos, y tu rebrás un fuerte abrasso de tu esposo que tanto te quiere, salud y suerte,

Lorenzo Gibert.

[Observacions: El paper de carta du impresa la referència: Carta-sobre Popular-carta postal].

9

En campaña, 7 de setembre 1938.

En Maria Escarré:

Mol estimada esposa, rebuda la tebe del 1 del corrent, y tinc la més gran alegría al sepigué que tots esteu bons de salut, que la mebe sense novetat.

Maria, sebrás que i rebut carta de Juan y em diu que stà bé per ara, y que fa un mes que stà de descans, i'm diu que hara serà fàsil que'ls portin aquí rere guarda, axí sigui, que ya s'u mareis prou.

Maria, todas las cartas que m'envias, pues todas y trobu papé y sobre, y axins u as de fé, que ba de primere, y en aqueste última y trubat el retratu de l'Aurèlia, que me causat gran emusió al descloure la carta, y no y pугut per menus que me'n caygut algunas llàgrimas de satisfacció y alegría, perquè axò és una surpresa y m'e rrepresentat com si [l'] agués trubat per aquí en aquestes muntañas, y per axò m'e causat aqueste gran hemusió, que si agués i pugués sé pusible, desitjeria els retratus de tots, ho pransipalment els de la canalla, perquè sino els puc besà en parsona, sisquere els pugués vesà en retratu.

Maria, sebràs que'm dius que [has] rebut carta del Pradas y que no [has] rebut encara cuntestasió mebe, és baritat que no li escrit encara, y abuy li escriuré prquè asta hara no em bia preocupat per ningú, sinó per casa y la família, y de lo que dius que Prades està un *poco cansado* de la guerre, *pues ésta es de todos que stamos cansados de guerre, porque de dibertición no ay ninguna, lo que ay son muchas montañas, kilometros y kilometros que no sube ni un palmo de terre, no plano, es un terreno hecho una calamidad.*

Maria, per ara no pateyxis per ambia'm roba, perquè mentres pugui pasà, pasaré y beurem com de cauza *hasco*, que cuan me cumbingui ya t'u diré. Esperabam el rellebú però ya'n descumfiem. Tinc alegría que'm dius que'l Rafel ya fa la línia de Reus, y después que'l Quimet és ha Reus, cuan el vexis li dons mols recorts, y que speru que s'ecabi la guerre par a tornar altre bagada en la nostra campanya.

Maria, del que em dius que bas trubà el Tous y te ba demanà el nom del comisari, pues és lu següen: Antonio Villagrasa, comisario de la 46 división, de la 10 brigada del 37 batallón, 5 CC Turia 3, perteneix a la CNT, digua-li que'm fasi el que pugui par a culucar-me, que li agrairé mol.

Maria, tots els demés companys estem bé, y si beus las donas d'ells, els i dius que stem bé. Ré més, mols recorts a tota la família y tots els que'm preguntin per mi, y tu rebràs una forta abrasada del teu marit que tan t'estima, salut y sort,

Llorens Gibert.

10

En campanya, 14 de *septiembre* 1938.

Mol apresiada esposa y demés família, rebuda la bostra del sis del corent, beix que guseu tots de la més bona salut, com la mebe sense novetat.

Maria, del que'm dius que stabas ya despesientada perquè no tenias carta mebe, pues prou petia yo en no puguer-te escriure, que cuan bingui i's pudem beure, ya t'u explicaré tot. Suposu que'n buna atre carte ya dic alguna cosa, però d'equestes dugas cartas que'm dius, que l'una és del 21 y l'altre del 29, pues entre mix n'i a de bé dugas més, perquè de des del 21 endeban no y perat d'escriure, que casi bé t'i escrit dia per altre, axí és que se'n perden, y axò és culpa del correu, axí és que'm pardunaràs, que la culpa no és mebe, que cuan es bexem ya t'explicaré moltas cosas. Del que'm dius que m'esperes per explicar-me moltas cosas bunicas, pues yo també u espero per esplicarte'n moltas, que putsé no serà mol terdà, segons diuen. Sabreu que y tingut carta del Sabastià y del meu jermà Papitu, y em diuen que stan mol bé par ara. Sabreu que hara estic a segona línia de foc, y la mebe misió és a fé de patrulla, y anem juns en l'Anton Grau, y axò u fem de nit, y al de dia descansem, y amb axò bam trubà

uns cuans del Morell, que estan fortifican, y un dels tals y abia Salbadó, ganchaminas, y naltrus totas las nits y anem a pasà alguns ratos, y allí parlem y pasem al tems una mica més dibertit, y m'a dit Salbadó, que si beyeu algú de casa sebe, m'e dit que'ls i duneu recorts y que stà bé.

Maria, em diràs si as rebut las 100 pts. que del modu que m'u dius, no u antenc, si és que'l l'axis rebudes o no. També em diràs si'l teu para està animat o no, y que opina de la guerre, si sé cabarà promta o que ¿, però yo y penso mol en ell, amb el que deu pensà més deu sé en treballà, perquè és al seu caràcter, però li dius que no se amuyni que cuan se cabarà la guerre ya u ferem tot, y també em diràs si ya pot menxà de tot, ha bere si encara passa alguns dias chillius que li fasi mal l'estómac o que ? Ré més, una brasada del seu jendre, y bós sogra no us espanteu, que tot u cuntarem, salut, Llorens.

Sense res més perquè y a molts moscas, que m'en benen a mils, y me stan murtifican, que fa pó de beur-u, la sor que scric en llapis, sino no pudria. Molts recorts a tota la família y a tots els que'n preguntin per mi, y tu rebràs un saludu del teu espós que may té desolvida, salut y sor,

Llorens Gibert.

11

En campanya, 20 de setembre de 1938.

Mol apresiat paras, jermana y cuñat:

Salut us desitju com la mebe és bona asta el present. Sabreu que y rebut la bostre del 12 del corrent, y tingut molta halebria al sepigué que steu bé, pues yo us fay a sepigué que abuy aquesta nit, ens en rellebat de la línia de foc y estem de mument hara en un campament, a uns cuans kilometres del *frente*, y estem bé y ens supusem o seensem, que'ns purtaran alegu aquí rereguarda, que cunfiu en beure's prompte. També sebreu que y rebut un paquet del meu germà Rafel y m'e enviat mol de papé d'escriure y algunas altres coses, y tingut molta alegria perquè hara pudré escriure en alguns companys que no els i bia pugut escriure per falta de papé, y pudré escriure més a tots vusaltres. Sebreu que m'i enterat que'l gubern demana las quintas per las armas: la 24 y la 23 (y la 21 y 20 y 19) per ha fortificacions. Y em direu si el Lluís y al Rafel, si tenen alguna cosa apreparada, que suposu que'l Rafel no y deurà [a] nà a fortificacions, y el Lluís que's dongui *maña* per un puestu u altra, que si agués d'enà, am lu que té, lu menus que pugui tindre una bona culucasió, que per axò Maria y María Lluísa y paras no cal que s'espenteu que de la guerre n'i a per poc tems segons informacions. Sebre que naltrus tots els dias estabam enreunan en els faxistes d'una trinchere l'altre i ens u diem tot, que'ls també ú estan iguals quensats com naltrus de guerre, y ara casi totas las nits els fexistas posent un altabeu o sigui la ràdio y nosaltrus també, y d'equeste manere ban fent prupaganda els uns i'ls altres, y no està mal per natrus, que sisquere sentim música y cherrameque que *aún* no sé si quedarà gayre par a cumbetir, que ya casi que estem cuits de tanta prupaganda.

Sebreu que stic junt en els quatre companys, y abuy am tingut carta del Pep Chalau, y ens diu que stà bastan bé i si beyeu la sebe dona, li direu que'm tingut carta y està bé.

Ré més, mols recorts pel Lluís y la Maria y la Lluísa, y bós mara y para, rebreu una cordial abrasada del bostre fill que tan us estima.

Salut y Visca la República!
En Llorens Gibert.

12

En campaña, 23 de setembre de 1938.

Apresuada esposa y demás familia:

Salut us desitju, com la mebe és bona asta'l present.

Maria, el mutiu d'escriure't, és per fer-te sabé que fa mols dias que no tinc carte tebe, y em fa mol estrany, no sé sino deus tindre gayre boluntat en escriure, ho si teniu molta feyne, ho si's perden las cartas. Y hara, cuan s'escrivim anumerarem las cartas per númer hú, número 2, a continuasió n'an seguín y axí si sebrém si's perden o no. Sebràs que y rebut el paquet, y tingut molta alegría en ver-me pusat forsa papé y después el tabac, que tan en tan puc fé un sigarret, que's en l'únic que pudem disfrutà, que aquí no y a res més par a pugué pasà al tems una mica bé, y cuan ya va sacà, en Constantí diràs el ercalde que't faci un *bale* per mi, y que't dongui el tabac, els i dius que me las demania que aquí no se'n donen, de t'ensà qui sóc, se ne'n dat tres bagadas, y només paquet cada begada.

Maria, i sepigut que demanan las quintas del 21, 20 i 19 per fortificacions, em diràs si'l Rafel lu mubilisant o no, y después al meu cuñat Lluís, també habere si'l encurporen, encara yo i pensu mol perquè bey que's un cap bastan fort, que casibé cadareu an sense homents, y també em direu si el Sebastià, si també l'encurporen a las armas. Maria, sebràs que'ns an rellebat de segona línia de foc, y estava mol animat, que ay bay escriure al Rafel que ere en un campament, però buy ya sóc en bun altre, però es pensem que turnarem altre begada al *frente*, ya't dic que stabam animats que banin-sa al rellebu, ens purtarian aquí reraguarda y ens guerem pugut beure, però ya estem desangañats. No't puc cabà d'escriure aqueste carta perquè marchem ràpit en bun altre puestu, segú al *frente*.

Ré, més, recorts a tots y salut y sort, al teu marit,
Llorens Gibert.

[Observació: La carta és escrita en un full impès del Quartet humorístic constantinec, que dirigia Rafel Gibert i estava situat al carrer Major, 18 de Constantí. Vegeu fotografia].

13

En campaña, 24 del 9 del 38.

Apresuada mullé y demás familia:

Salut us desitju, com la mebe és bona asta'l present. El mutiu d'escriure't aquesta postal, és degut que fa mols dias que no tinc carta bostre, y estic pasan ànsia, y desitjeria que cuan la rebésiu, que m'escriguésiu ràpit a bolta de correu. També sabreu que y rebut carta de Sebastià, i'm diu que'l cambian de puestu d'ellà on t'és, però no sé hahon, ya m'u direu cuan s'escrigui, ré més, mols recorts a tots, y mols petons al nen y las nenes, i rrebràs un saludu del teu marit que tan t'estima, salut, Llorens Gibert.

[Observació: Es tracta d'una petita tarja postal de campanya].

[En campanya, ? setembre del 1938]

(...)Maria: Par ara, de roba no me n'envihs, que esperarem uns cuans dias, cum cas, cuan me cumbingui ya t'u diré. Y tingut alegria que'm dius que'l Papitu a bingut en permís, y cuan m'escriguis, me diràs la sebe familia del Papitu, a beure lu que fan, si stan bons o malals, com també m'i enterat que'l govern demana las quintas del 24 y 23, y en direu de quina quinta és al Sabastià, que suposu que li deu tucà, com també sé que demanan las quintas par a fortificacions: la 21, la 20 y la 19, és un cop bastan seriu, y cuan m'escriguis, me diràs si'l meu germà Rafel, si és que'l demanin par a fortificacions, o bere si u té preparat par a entrà al cos de tren, li dius de par mebe que no badi, que no l'anganxin com a mi, en sé fusallé.

Maria, dedicu quatre paraules per la canalla, y tu els i diràs pransipalment, tu Jusep, ja saps que tens el para a la guerre, i el teu para pense mol en tu, y també mol en la Teresina, y la Berte, per a tu Jusep, que ya ets més gran, de tems a que sóc fora, que no em dius res, dons sabràs que aquí en matem tans feixistes. Y a uns altres companys de qui al poble, y també tenen chiquets com a tu, dons sbaràs que aquets chiquets, cuan escriu la sebe mara el seu para, ells també y escriuen als seu sparas, i diu unas cuatas coses i tu també u as de fé, i la Tresina i la Berte, que yo bui que'm dieu alguna cosa, axí és que ya faràs, he Jusep, macu! au mols petons del teu para, ré més, recorts a tota la familia, y tu rebràs un cordial abràs del teu marit que tan t'estima, salut, Visca la República!

Llorens Gibert,

[Observació: Aquest és sols un fragment de la carta, hi manquen dues pàgines (la primera i la segona), segons veiem en la numeració].

Font: Arxiu personal de Teresa Gibert Escarré (Tarragona).

Nota a la transcripció dels documents: Hem intentat respectar al màxim les grafies de l'escriptura original però per a una major comprensió hi hem afegit l'accentuació i la puntació, les paraules en castellà les hem posat en cursiva, no així els barbarismes. Les frases entre claudàtors són nostres.